

## Platon

U povijesti grčke filozofije Platon, uz Aristotela, zauzima svakako najistaknutije mjesto. Rođen 427. pr. Kr. u Ateni (ili na otoku Egini), u mladosti se bavio pjesništvom i dramskim stvaralaštvom. Pristupivši u dvadesetoj godini života Sokratovu krugu, ostao je Sokratovim učenikom sve do njegove smrti. Putovao je u Kirenu i Egipat, te u tri navrata na Siciliju, gdje je na dvoru sirakuških tirana Dionizija Starijeg i Dionizija Mlađeg bezuspješno pokušao ostvariti idealnu državu utemeljenu na svojim filozofskim principima. Vrativši se u Atenu, predavao je u svojoj filozofskoj školi – Akademiji – sve do smrti 347. pr. Kr.

Bogat Platonov opus obično se razvrstava u četiri skupine. U prvu, tzv. sokratovski period, pripada, uz npr. *Kritona* i *Protagoru*, i *Obrana Sokratova* (*Apologija*). Štoviše, mnogi je smatraju najstarijim Platonovim spisom, a osobita je i po tome što za razliku od ostalih djela nije sastavljena u obliku dijaloga. Ona donosi Sokratov govor pred sucima, ali ne stvarnu obranu i pobijanje tužbe kako ih je on izrekao, već Platonovu sliku Sokratova karaktera i prikaz njegova javnog djelovanja.

Djelujući u vremenu presudnih društvenih promjena, kada se vodi dugotrajan i iscrpljujući rat između Atene i Sparte, a stara moralna uvjerenja uzmiču pred novim učenjima sofista, Sokrat je društvene i političke proturječnosti nastojao izgaditi etičkim idealima vlastite filozofije. Svojim osebnim ponašanjem i stalnim razgovorima, u

kojima je pojedincima dokazivao njihovo neznanje, ste kao je mnoge neprijatelje, a kritikom atenskog demokratskog sustava, u kojem grad vode državnici izabrani ždri-jebom, a ne oni koji posjeduju znanje, zamjerio se vlasti. Krivca za nedaće koje su snašle atensko društvo u godina-ma nakon sloma u Peloponeskom ratu Atenjani su našli u Sokratu.

Tužbu koja je glasila: »Kriv je Sokrat što ne vjeruje u bogove u koje vjeruje država, i što uvodi druga nova bo-žanstva; a kriv je i jer kvari mladež!«, podnio je formal-no tragički pjesnik Melet. Tužbi su se još pridružili kožar Anit, glavni inicijator optužbe, te državnik Likon. U pr-vom dijelu *Obrane* (poglavlja 1-24) Sokrat obrazlaže svoj način postupanja s ljudima. I prije su ga mnogi klevetali, a sad ga ova trojica i tuže zbog onoga što radi, a on je, sluša-jući svoj božanski glas (daimónion), samo želio ljude uči-niti boljima, a ne kvariti ih. Za svoj rad nije uzimao novac niti se proglašavao za nečijeg učitelja. A kad su se i mnogi mladići povelili za njim i na isti način počeli ispitivati druge i dokazivati im da ne znaju, a misle da znaju, još više su svi zamrzili na njega. I kako bi on jedini bio kadar kvariti ljude, ako ih svi drugi mogu popravljati? Osim toga, bila bi ludost kvariti one među kojima kaniš boraviti. Otpada optužba i za bezboštvo, jer su i demoni božanstva.

Kad se pristupilo glasovanju Sokrat je od 501 suca po-rotnika dobio 221 glas. Da bi bio oslobođen, nedostajalo mu je, dakle, trideset glasova. Melet je u tužbi predložio smrtnu kaznu, a budući da ona zakonom nije bila odre-đena, mogao je tuženik predložiti i drugu. U kratkom obraćanju sucima (poglavlja 25-28), Sokrat ponavlja da nije ništa kriv, te, štoviše, smatra da je zaslužio da ga do-životno na državni trošak hrane u pritaneju, ali ako već mora platiti kaznu, predlaže svotu od trideset mina, za koju jamče njegovi prijatelji, dok on sam može sakupiti

tek jednu minu. Zamjerivši se time poroti, u ponovljenom i konačnom glasovanju, bude osuđen s osamdeset glasova većine.

Da se ne radi o stvarnoj Sokratovoj obrani na sudu, već o Platonovom umjetničkom djelu, pokazuje završetak spisa (poglavlja 29-33) u kojem Sokrat iznosi završnu riječ, iako takvo što nije bilo moguće u tadašnjoj sudskoj praksi. Veliku su si sramotu pribavili Atenjani osudivši najmudrijega među njima, a da su samo malo pričekali, umro bi doskora i sam od starosti. Ali, varaju se ako misle da će nestati »sokratovskih« razgovora. Bit će ih još više, jer neće biti koga da građane od njih odvraća.

U zadnjoj rečenici preporuča svoje sinove brizi grada, a bogu prosudbu o tome tko kreće prema boljemu – mrtav Sokrat ili živi građani.

*Damir Salopek*